WYNIA'S WEEK

Overal in Europa kiezen christendemocraten voor centrumrechts, waarom het CDA nog niet?

Posted on 19 juli 2023 by Pieter de Jonge

Ligt de toekomst van de christendemocratie in het midden, of is het een gematigd rechtse stroming? De Europese Volkspartij (EVP), de christendemocratische fractie in het Europese Parlement, lijkt te hebben gekozen voor centrumrechts. Waar blijft het CDA?

In 1980 gingen drie christendemocratische partijen, twee protestantse (ARP en CHU) en een katholieke (de KVP), samen op in het CDA. Sindsdien regeerden zij twintig jaar met de VVD en minder dan tien jaar met de PvdA. Partijleden die het CDA als middenpartij beschouwen, hebben doorgaans een voorkeur voor coalities met links, 'rechtse' CDA'ers daarentegen regeren liever met liberalen.

Samenwerking met de VVD verliep doorgaans in goede harmonie, met de PvdA was

de relatie gespannen. Regeren met de VVD werd door de kiezer beloond, samenwerking met de PvdA werd afgestraft. Het CDA is groot als de partij zetels van de VVD weet af te snoepen en klein als de VVD het CDA leegeet. Beide partijen waren lange tijd 'communicerende vaten'.

Overal zitten christendemocraten in het rechtse blok

Wie dat al niet voldoende reden vindt om aan te nemen dat het CDA rechts van het midden thuishoort, moet naar andere Europese landen kijken. In landen waar in de tweede helft van de twintigste eeuw twee grote partijen de dienst uitmaakten, zoals Duitsland, Oostenrijk en Italië, namen de christendemocraten de positie in van behoudende volkspartij – tegenover de socialisten.

Zelfs in het seculiere Frankrijk bevonden christendemocraten zich in het rechtse blok. Toen begin jaren negentig de Italiaanse christendemocratische volkspartij uiteenviel na corruptieschandalen, gingen de christendemocraten op in de partij van Silvio Berlusconi. De vooroorlogse voorganger van de Luxemburgse christendemocratische CSP heette zelfs 'Rechtse Partij'.

In het Europese Parlement vormen christendemocratische partijen uit verschillende Europese landen een gemeenschappelijke fractie: de Europese Volkspartij (EVP). De EVP werd in 1976 opgericht als verband van christendemocratische partijen. Vanaf het begin was het de vraag of de EVP overwegend christendemocratisch moest zijn (een wens van de Nederlandse, Belgische en Italiaanse christendemocraten) of dat het open moest staan voor conservatieve partijen in het algemeen (een wens van de Duitse christendemocraten).

Lubbers was tegen conservatieven

In de jaren negentig kregen de Duitsers hun zin: mede op aandringen van de Duitse bondskanselier Helmut Kohl (en tegen de zin van premier Ruud Lubbers) werd de EVP uitgebreid met conservatieve partijen. Zo kwamen de Spaanse Partido Popular, de Britse Conservatieve Partij (tot 2009), meerdere Scandinavische partijen en de Franse conservatieven bij de EVP.

De EVP is een regionale unie van de Internationale Democratische Unie (IDU). Kohl was in 1983 een van de oprichters, net als de Britse premier Margaret Thatcher en

burgemeester van Parijs Jacques Chirac. De Amerikaanse vicepresident George Bush senior was aanwezig. De Duitse christendemocratische partijen CDU en CSU zijn lid. Het IDU heeft geen aangesloten partijen uit Benelux-landen.

Voor Kohl was de samenwerking van christendemocratische en conservatieve partijen evenzeer een kwestie van overtuiging als van machtspolitiek. Christendemocraten delen de voorkeuren voor vrije markt, een beperkte overheid, het traditionele gezin en, tijdens de Koude Oorlog, een afkeer van het communisme. Op praktisch niveau bleef de EVP door deze krachtenbundeling de grootste fractie in het Europese Parlement.

In 1989 sloten de Spaanse conservatieven zich aan bij de EVP-fractie, in 1992 volgden de Deense en de Britse, en in 1999 ook de Franse gaullisten. De EVP is dus al dertig jaar een overwegend conservatieve fractie.

Op het moment dat de EVP conservatiever werd, regeerde in Nederland het derde kabinet-Lubbers (1989-1994), een coalitie van CDA en PvdA. Na de verkiezingsnederlaag van 1994, waarbij het CDA in de oppositie belandde, koos het CDA niet voor een rechts-conservatieve koers.

In zekere zin is het CDA al dertig jaar intern verdeeld: er is een stroming die voor het midden kiest en een stroming die voor rechts opteert. Waarbij aanvoerders die voor rechts kozen (Jan Peter Balkenende in 2002 en 2003, Sybrand van Haersma Buma in 2017) zetelwinst boekten. Wanneer niet duidelijk was welke kant het CDA op wilde, volgde doorgaans verlies.

Steeds stroevere samenwerking met Europese socialisten

Een tweede verschil: het CDA ziet zichzelf nadrukkelijk als 'christendemocratisch'. Er zijn ook andere partijen binnen de EVP-fractie die waarde hechten aan die zelfomschrijving – met name de Duitse en de Vlaamse zusterpartijen – maar de EVP wordt vaker 'centrumrechts' genoemd. Dit doet recht aan het gegeven dat veel aangesloten partijen uit landen komen zonder christendemocratische traditie.

Sinds 2014 is Manfred Weber fractievoorzitter van de EVP. Weber is lid van de CSU, de christendemocratische partij van de Duitse deelstaat Beieren. De EVP bestaat

ook als partij: het transnationale verband van Europese christendemocratische en conservatieve partijen. Hiervan werd hij in 2022 voorzitter.

In de Europese instellingen had de EVP altijd een goede verhouding met de sociaaldemocratische fractie. De Europese eenwording is volgens sommigen een gezamenlijk project van gematigde christendemocraten en gematigde socialisten. De EVP was grootste fractie in het Europese Parlement, de sociaaldemocratische fractie tweede. Momenteel loopt de samenwerking stroef: over migratie en de 'green deal' verschillen de meningen.

In een aantal landen verloren christendemocraten de afgelopen jaren. Als die trend zich doorzet, komt na de Europese verkiezingen van 2024 de leidende positie van de EVP in gevaar. Weber lijkt daarop te anticiperen door toenadering te zoeken tot rechtse partijen.

Begin juni bezocht hij Italië. Daar sprak hij lovende woorden over de partij van premier Giorgia Meloni en noemde hij de Italiaanse coalitie 'een interessant model'. Haar partij Fratelli d'Italia (Broeders van Italië), werd bij de parlementsverkiezingen van afgelopen september door veel Europese media bestempeld als 'post-fascistisch'.

Weber sorteert ook voor op de Spaanse verkiezingen, eind dit jaar. Spaans centrumrechts zou na de verkiezingen een coalitie kunnen vormen met de radicaal-rechtse Vox. Geruchten gaan dat hij in Nederland toenadering zoekt tot BBB.

EVP-leider Manfred Weber maakt een duidelijke keus

In Nederland overweegt het CDA geen coalitie met PVV of Forum voor Democratie. Formeel vallen Broeders van Italië en Vox niet in die categorie. In het Europese parlement zitten de laatste twee niet in dezelfde fractie als PVV en Vlaams Belang, maar bij de Europese Hervormers en Conservatieven (ECH, in 2009 opgericht door David Cameron), waar JA21 en N-VA (de partij van Bart De Wever) ook lid van zijn. Broeders van Italië en Vox kunnen daardoor als opbouwende partijen worden gezien, die bestuursverantwoordelijk willen dragen.

Niet iedereen binnen de EVP is enthousiast over Webers optreden. In het CDA wordt

benadrukt dat hij lid is van de CSU, niet van de CDU. De CSU zou vooral 'machtspartij' zijn, terwijl de CDU, net als het CDA, vindt dat machtsstreven niet ten koste mag gaan van principes. Dat Weber voortzet wat CDU-bondskanselier Kohl al deed, lijkt hen te ontgaan.

Weber zoekt geen toenadering tot partijen die mogelijk extreemrechts zijn, zoals de huidige regerende partijen in Polen en Hongarije. Maar in tegenstelling tot het CDA, maakt hij een duidelijke keuze voor centrumrechts. Was hij CDA-leider, dan zocht hij toenadering tot BBB en JA21, om samen op te trekken tegen D66 en GroenLinks.

Pieter de Jonge *is historicus en publicist.*

Wynia's Week *is er twee keer per week, 104 keer per jaar. Maakt ook u dat mogelijk? Graag! Doneren kan* ***HIER****. Hartelijk dank!*